

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز پژوهش‌های عدلیه و حقوق

پروژه تحقیقاتی:

موضوع:

نقد فرقه‌های نوظهور مدعی مهدویت با تکیه بر مبانی قرآنی و
روایی؛ مطالعه موردی جریان احمدالحسن البصری

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر عبدالله غلامی

مرکز پژوهش‌های علمی و تحقیقاتی

نگارنده:

مهدیه بزرگی

تقدیم به:

خاتم الاوصیاء (علیه السلام)

امامی که منتقم خون ابا عبدالله (علیه السلام) است و قیامش وعده حق الهی است،
کسی که زمین را از عدل و داد پر می کند، پس از آنکه از ظلم و جور پر
شد؛

سپس به پدر و مادر عزیزتر از جانم، آنان که نفس خیرشان و دعای روح
پرورشان بدرقه راهم بود.

به خواهرهای مهربانم که در راه کسب دانش همراهم بودند.
به اساتید فرزانه و فرهیخته ام که در راه کسب علم و معرفت مرا یاری
نمودند.

پروردگارا حسن عاقبت، سلامت و سعادت را برای آنان مقدر فرما.

مرکز پژوهش‌های عابدی خراسان

سپاس گزاری

"سپاس" این واژه محدود، آنگاه که متّصف به نام عزیزان و ولی نعمتان می‌گردد، جایگاه حقیقی خود را باز می‌یابد.

پس : خدای عزیز، پدر و مادر پاک سیرتم، اساتید گرانمایه و دوستان بزرگوارم:

سپاس که در این مسیر سبز، مرا

توفیق

تشویق

تهذیب

و تحسین

نمودید.

بر ذمه اینجانب است بابت دریافت راهنمایی و مساعدتی بی دریغ، از
حجت الاسلام و المسلمین دکتر عبدالله غلامی تشکری ویژه داشته باشم.

مرکز پژوهش‌های اسلامی خوارزم

چکیده

باور به مهدویت یکی از بنیادی‌ترین و مهم‌ترین اعتقادات در دین اسلام است که در طول تاریخ، همواره مورد توجه و گاه سوءاستفاده گروه‌ها و فرقه‌های مختلف قرار گرفته است. این تحقیق به بررسی جریان انحرافی احمدالحسن البصری، یکی از فرقه‌های نوظهور مدعی مهدویت، می‌پردازد. در پژوهش پیش‌رو، ابتدا مفاهیم کلیدی مانند تعریف فرقه، مهدویت، مهدی شخصی و نوعی، و اهمیت این موضوع در دین اسلام بیان شده و در ادامه به پیشینه انحراف در باور مهدویت اختصاص یافته و جریان‌شناسی مدعیان دروغین مهدویت از صدر اسلام تا دوران معاصر، از جمله فرقه‌های نصیری، باییت، بهائیت و جریان احمدالحسن البصری، مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین علل و عوامل پیدایش انحراف در باور مهدویت، از جمله جعل حدیث، ناآگاهی دینی، منافع شخصی و جاه‌طلبی و آسیب‌های ناشی از این انحرافات تحلیل شده است. در پایان، به شکل‌گیری جریان احمدالحسن البصری، روش‌های تبلیغی، مبانی اعتقادی و دعاوی وی با استناد به آیات و روایات پرداخته شده و تعارضات این جریان با مبانی اصیل دینی نقد شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که جریان احمدالحسن البصری با تحریف آموزه‌های مهدویت و سوءاستفاده از اعتقادات مردم، موجب ایجاد انحرافات اعتقادی، تفرقه و آسیب‌های اجتماعی در جامعه اسلامی شده است. این پژوهش با استفاده از منابع قرآنی، روایی و مطالعات پیشین، گامی مؤثر در شناخت و مقابله با فرقه‌های انحرافی مدعی مهدویت برداشته و می‌تواند در هدایت نسل امروز و حفظ اصالت باور مهدویت نقش مهمی ایفا نماید.

کلید واژه‌ها: مهدویت، جریان‌های انحرافی، فرقه‌های نوظهور، تحریف متون دینی، نقد سندی، یمانی موعود، احمدالحسن البصری

- ۸۸- احسائی، احمد بن زین الدین، شرح الزيارة الجامعة الكبيرة، ۴ج، چاپ اول، بیروت: دارالمفید، ۱۴۲۴.
- ۸۹- اربلی، علی بن موسی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمّة علیهم السلام، ۴ج، بی جا، بی نا، ۱۴۳۳.
- ۹۰- اردبیلی مشکینی، علی، إصطلاحات اصول و معظم ابحاثها، ۱ج، چاپ ششم، قم: نشر الهادی، ۱۳۷۴.
- ۹۱- اشعری، علی بن اسماعیل، مقالات الإسلامیین و اختلاف المصلین، ۱ج، چاپ بیروت: دارالنشر فرانز شتاینر، ۱۹۸۰.
- ۹۲- العقیلى، ناظم، الوصیة و الوصی احمدالحسن، ۱ج، بی جا، اصراوات انصار، بی تا.
- ۹۳- _____، دراسة فی شخصيۃ الیمانی الموعود، ۱ج، بی جا، اصراوات انصار، بی تا.
- ۹۴- المنسوب الى الامام العسکری، التفسیر المنسوب الى الامام الحسن العسکری علیه السلام، مدرسة الإمام المهدي (ع)، ۱ج، چاپ اول، قم: مدرسه الإمام المهدي عجل الله فرجه الشریف، ۱۴۰۹.
- ۹۵- بحرانی، هاشم بن سلیمان، بهجة النظر فی إثبات الوصایة و الإمامة الاثنی عشر علیهم السلام، عبد الرحیم مبارک، ۱ج، چاپ دوم، مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش اسلامی، بی تا.
- ۹۶- _____، البرهان فی تفسیر القرآن، ۵ج، چاپ اول، قم: بنیاد بعثت مرکز چاپ و نشر، ۱۳۷۳.
- ۹۷- بصری، احمدالحسن، المتشابهات، ۱ج، بی جا: اصراوات انصار، بی تا.
- ۹۸- _____، الرجعة ثالث ايام الله الکبری، ۱ج، بی جا: بی نا، بی تا.
- ۹۹- _____، الوصیة المقدسه الکتاب العاصم من الضلال، ۱ج، بی جا: بی نا، ۱۳۹۴.
- ۱۰۰- بغدادی، عبدالقاهر بن طاهر، الفرق بین الفرق، ۱ج، چاپ صیدا: المكتبة العصرية، ۱۴۱۶.
- ۱۰۱- بلاذری، احمد بن محیی، انساب الأشراف، ۵ج، چاپ اول، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۷.
- ۱۰۲- جمعی از نویسندگان، الأصول الستة عشر، (ضیاء الدین المحمودی) ۱ج، چاپ اول، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحديث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۱.

- ١٠٣- حرعاملی، محمد بن حسن، إلیقاظ من الهجعة بالبرهان علی الرجعة، ج ١، چاپ اول، قم: دلیل ما، ١٣٨٦.
- ١٠٤- حسینی طهرانی، محمد حسین، سر الفتوح ناظر بر پرواز روح، ج ١، چاپ اول، مشهد: علامه طباطبائی، ١٤٣٥.
- ١٠٥- حلی، حسن بن سلیمان، مختصر بصائر الدرجات، ج ١، چاپ اول، نجف: المطبعة الحیدریة، ١٣٧٠.
- ١٠٦- حمیری، عبدالله بن جعفر، قرب الإسناد، ج ١، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام)، الإحياء التراث، ١٣٧١.
- ١٠٧- حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، (هاشم رسولی)، ج ٥، بی جا: اسماعیلیان، ١٣٧٣.
- ١٠٨- خزاز رازی، علی بن محمد، کفایة الأثر فی النص علی الأئمة الإثنی، ج ١، قم: بیدار، ١٣٦٠.
- ١٠٩- خمینی، روح الله، تحریر الوسیله، ج ٢، چاپ سوم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار الإمام الخمينی (قدس سره)، ١٤٣٤.
- ١١٠- خویی، ابوالقاسم، معجم رجال الحديث و تفصیل طبقات الرواة، ج ٢٣، چاپ اول، قم: مرکز نشر آثار الشیعه، ١٣٦٩.
- ١١١- _____، معجم رجال الحديث و تفصیل طبقات الرواة، ج ٢٤، چاپ اول، نجف اشرف: مؤسسه الإمام الخوی الاسلامیة، بی تا.
- ١١٢- رافعی مصطفی، اسلامنا فی التوفیق بین السنه و الشیعه، ج ١، چاپ دوم، بیروت: الدار الإسلامیة، ١٩٩٢.
- ١١٣- سلیمان، کامل، يوم الخلاص فی ظل القائم المهدي (علیه اسلام)، ج ١، قم: دارالمجتبی، ١٤٢٧.
- ١١٤- سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر، الحاوی للفتاوی فی الفقه و علوم التفسیر و الحديث و الأصول و النحو و الإعراب و سائر الفنون، ج ٢، چاپ اول، بیروت: دارالجليل، ١٤١٢.
- ١١٥- شاذان قمی، شاذان بن جبریل، الفضائل، ج ١، قم: الشریف الرضی، ١٣٦٣.
- ١١٦- شقیر، نعوم، تاریخ السودان، (محمد ابراهیم ابومسلم)، ج ١، بیروت: دارالجليل، ١٩٨١.

- ١١٧- شهرستاني، محمد بن عبد الكريم، الملل و النحل، ٢ ج، بيروت: دارالمعرفة، ١٤١٥.
- ١١٨- شهيد ثاني، زين الدين بن علي، الرعاية في علم الدراية، ١ ج، چاپ اول، قم: كتابخانه عمومی حضرت آيت الله العظمى مرعشى نجفى، ١٤٠٨.
- ١١٩- صدر، محمد، تاريخ مابعد الظهور، ١ ج، چاپ دوم، بيروت: دارالتعارف للمطبوعات، بى تا.
- ١٢٠- صهيبي، عبد الجبار، المسند الموضوعى الجامع الكتاب العشرة، ٢٢ ج، بى جا: بى نا، ٢٠١٣.
- ١٢١- طباطبايى، محمد حسين، الميزان فى التفسير القرآن، ٢٠ ج، قم: جماعة المدرسين فى الحوزة العلمية بقم، مؤسسه النشر الإسلامى، بى تا.
- ١٢٢- طبرسى، فضل بن حسن، إعلام الورى بأعلام الهدى، ٢ ج، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام)، الإحياء التراث، ١٣٧٥.
- ١٢٣- _____، تفسير جامع الجوامع، (ابوالقاسم گرجى)، ٤ ج، چاپ اول، قم: مركز مديريت، ١٤١٢.
- ١٢٤- طبرى آملی، محمد بن جرير، تاريخ طبرى: تاريخ الأهم و الملوك، ١٣ ج، چاپ _____، بيروت: مؤسسه غزالدين، ١٤١٣.
- ١٢٥- _____، دلائل الإمامة، ١ ج، قم: سلمان آزاده، بى تا.
- ١٢٦- طريحي، فخرالدين بن محمد، مجمع البحرين، ٦ ج، چاپ سوم، تهران: كتاب فروشى مرتضوى، ١٣٥٧.
- ١٢٧- طوسى، محمد بن حسن، العدة فى أصول الفقه (الطوسى)، ٢ ج، قم: بى نا، ١٤١٧.
- ١٢٨- طوسى، محمد بن طوسى، التبيان فى التفسير القرآن، ١٠ ج، بيروت: دارإحياء التراث العربى، بى تا.
- ١٢٩- _____، كتاب الغيبة، (عباد الله طهرانى)، ١ ج، بى جا: بنياد معارف اسلامى، ١٣٨٣.
- ١٣٠- علامه حلى، حسن بن يوسف، خلاصة الأقوال فى معرفة الرجال، (محمد باقر كيان)، ٣ ج، چاپ اول، حله: العتبة العباسية المقدسة، قسم شؤون المعارف الإسلامية و الإنسانية. مركز تراث الحلة، ١٤٣٩.٧٤
- ١٣١- عياشى، محمد بن مسعود، تفسير عياشى، السيد هاشم الرسولى المحلّاتى، ٢ ج، چاپ اول، بيروت: بى نا، ١٤١١.

- ۱۳۲- _____ ، التفسير، (سيد هاشم الرسولى المحلاتى)، ۲ج، تهران: مكتبة العلمية الاسلامية، ۱۳۸۰.
- ۱۳۳- فيض كاشانى، محمد بن شاه مرتضى، تفسير الصافى، (حسين اعلمى)، ۵ج، چاپ چهارم، تهران: مكتبة الصدر، ۱۳۷۳.
- ۱۳۴- _____ ، الوافى، ۲۶ج، چاپ اول، بى جا: مكتبة الإمام الأمير المؤمنين على عليه السلام العامة، ۱۴۰۶.
- ۱۳۵- قاضى، وداد، الكيسانية فى التاريخ ئ الأدب، ۱ج، بيروت: دارالثقافه، ۱۹۷۴.
- ۱۳۶- كلينى، محمد بن يعقوب، الكافى، ۱۵ج، چاپ اول، قم: مؤسسه علمى فرهنگى دارالحديث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۷.
- ۱۳۷- كورانى، على، دجال البصره، ۱ج، بى جا: دار المحجئه البيضاء، بى تا.
- ۱۳۸- مجلسى، محمد باقر، بحار الأنوار، ۱۱۰ج، چاپ دوم، بيروت: دار إحياء التراث العربى، ۱۳۶۲.
- ۱۳۹- مفيد، محمد بن محمد، الفصول المختارة من العيون و المحاسن، ۱ج، چاپ اول، قم: المؤتمر العالمى لألفقيه الشيخ المفيد، ۱۴۱۳.
- ۱۴۰- _____ ، الإرشاد فى معرفة حجج الله على العباد، ۲ج، چاپ اول، بيروت: ۱۴۱۶.
- ۱۴۱- مقدسى، يوسف بن يحيى، عقد الدرر فى أخبار المنتظر عليه السلام، (عبد الفتاح محمد، حلو)، ۱ج، چاپ اول، قم: مسجد مقدس جمكران، ۱۴۳۳.
- ۱۴۲- ميرلوحى سبزوارى، محمد بن محمد، مختصر كفاية المهتدى لمعرفة المهدي عليه السلام، (السيد ياسين الموسوى، ۱ج، چاپ اول، قم: بقیة العترة، ۱۴۲۷.
- ۱۴۳- نجاشى، احمد بن على، رجال نجاشى «احد الأصول الرجاليه»، ۲ج، چاپ اول، بيروت: دارالأضواء، ۱۴۰۸.
- ۱۴۴- نصيبى، محمد بن طلحه، الدر المنتظم فى السر الأعظم، ۱ج، بيروت: دارالهادى، ۱۴۲۵.
- ۱۴۵- نعمانى، محمد بن ابراهيم، الغيبة، (فارس حسون كريم)، ۱ج، قم: مدين ۱۴۲۶.
- ۱۴۶- نوبختى، حسن بن موسى، فرق الشيعة، ۱ج، كربلاى معلی: مجمع الامام الحسين عليه السلام العلمى لتحقيق التراث اهل بيت عليهم السلام، ۱۴۳۹.

- ۱۴۷- نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ۳۰ ج، چاپ اول، بیروت: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام)، ۱۳۶۶.
- ۱۴۸- هلالی، سلیم بن قیس، کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ۱ ج، تهران: بنیاد بعثت واحد تحقیقات اسلامی، ۱۳۶۶.

فهرست مقالات:

- ۱- قربانزاده آهنگری، محمد، «جایگاه فرهنگ و تمدن ایران در آفریقا»، در فصلنامه مطالعات دینی، سال دوم، شماره ۷، ۱۳۸۰.
- ۲- پناهی، سیاست گریزی و ترویج جدائی دین از سیاست، مجله بازتاب اندیشه، شماره ۳۲، ۸۱/۸/۹.

مرکز پژوهش‌های عدل و اخلاق